

УДК 377.35:351.77

DOI 10.58407/visnik.253315

Ярошук Катерина

<https://orcid.org/000-0003-1935-5699>

ResearcherID ISV-2206-2023

Scopus–Author ID 57340063300

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: katenegovskaya@ukr.net

Струганець Борис

<https://orcid.org/0000-0003-2192-6956>

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри сфери обслуговування, технологій та охорони праці,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль, Україна) E-mail: borysstruhanets@gmail.com

АДАПТАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

У статті розглядаються актуальні проблеми функціонування та трансформації системи професійної освіти в умовах воєнного стану в Україні. Особливу увагу приділено аналізу викликів, з якими зіштовхуються заклади професійної (професійно-технічної) освіти, а також пошуку ефективних шляхів адаптації освітнього процесу до нових реалій. Сучасна ситуація вимагає перегляду підходів до організації навчання, забезпечення безперервності освітнього процесу, впровадження цифрових технологій, оновлення змісту освіти, посилення психологічної підтримки учасників освітнього процесу та розвитку державно-приватного партнерства.

Мета роботи – проаналізувати основні виклики, з якими стикається професійна освіта в умовах воєнного стану, та визначити шляхи їх подолання з метою забезпечення стійкості, доступності та якості освітнього процесу.

Методологія – дослідження ґрунтується на системному аналізі нормативно-правової бази, статистичних даних, аналітичних звітів та наукових публікацій, а також на узагальненні практичного досвіду адаптації професійної освіти в кризових умовах. Застосовано методи порівняльного аналізу, логічного узагальнення, контент-аналізу та прогнозування.

Наукова новизна полягає в комплексному підході до вивчення проблем адаптації професійної освіти в умовах воєнного стану, зокрема в обґрунтуванні практичних моделей реагування освітніх закладів на виклики війни, враховуючи регіональні та соціальні особливості. У статті запропоновано конкретні рекомендації щодо цифровізації навчального процесу, гнучкого планування освітніх програм та впровадження механізмів психологічної підтримки здобувачів освіти та педагогів.

Висновки. Ефективна адаптація професійної освіти до умов воєнного стану можлива лише за умови комплексного підходу, який передбачає гармонійне поєднання освітньої гнучкості, цифрової готовності, соціальної підтримки та оновлення змісту навчання відповідно до потреб ринку праці. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці моделей освітньої стійкості, що можуть бути інтегровані в систему професійної освіти в умовах післявоєнного відновлення країни.

Ключові слова: професійна освіта, воєнний стан, адаптація освіти, дистанційне навчання, освітній процес.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну призвело до значного порушення функціонування усіх ланок освітньої системи. Заклади професійної освіти були змушені пристосовуватися до нових умов роботи, серед яких – руйнування інфраструктури, переміщення учасників освітнього процесу, порушення логістики освітніх ресурсів, загроза безпеці життя та здоров'я здобувачів освіти та викладачів. Особливої актуальності набуває проблема забезпечення безперервності навчального процесу у професійній освіті, яка безпосередньо впливає на підготовку робітничих кадрів для критичних галузей економіки.

У сучасних реаліях професійна освіта виконує не лише навчальну, а й соціальну функцію – забезпечує молоді навичками, які дозволяють їй інтегруватися в трудове середовище, адаптуватися до змін і брати участь у відбудові держави. З огляду на це, питання стабільного функціонування та розвитку професійної освіти набуває стратегічного значення. Від ефективності системи підготовки робітничих кадрів залежить здатність країни швидко реагувати на виклики ринку праці, зокрема в умовах масових внутрішніх переміщень населення, зростання потреб у робітниках інфраструктурних, медичних, сільськогосподарських та будівельних спеціальностей.

Крім того, обмеженість доступу до матеріально-технічної бази, складнощі в організації виробничої практики та нерівний цифровий доступ серед здобувачів освіти вимагають нових рішень щодо організації змішаного або повністю дистанційного навчання. Це створює додаткове навантаження на педагогів, які мають оперативно адаптувати освітні програми, застосовувати сучасні технології й одночасно підтримувати мотивацію учнів у стресових умовах. Враховуючи ці чинники, дослідження механізмів адаптації професійної освіти до умов воєнного стану є надзвичайно важливим для забезпечення її життєздатності, безперервності та відповідності сучасним викликам.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Тематика адаптації освіти до надзвичайних умов активно досліджується вітчизняними науковцями. Вагомі аналітичні матеріали подано в офіційних документах Міністерства освіти і науки України, зокрема в аналітичному звіті щодо стану системи освіти в умовах війни [6], а також у доповіді Національної академії педагогічних наук України [3]. Окремі дослідження присвячено цифровізації професійної освіти, наприклад у статті Г.В. Різака, Д.Є. Мочалова та К.В. Ковальської, де розглянуто вплив цифрових технологій на формування професійних компетентностей майбутніх освітян в Україні у кризових умовах [9], та у роботі А. Ковальчука, який акцентує увагу на розвитку цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в період війни [2]. Попри наявність практичних прикладів, бракує системного аналізу ефективності запроваджених заходів з урахуванням особливостей регіонів та специфіки професійно-технічного навчання, що й обумовлює актуальність цієї статті.

Формулювання мети статті. Метою статті є окреслення ключових викликів, що виникли перед системою професійної освіти в умовах воєнного стану, а також аналіз стратегій її адаптації до сучасних умов. Особлива увага приділяється виявленню практичних механізмів забезпечення безперервності освітнього процесу, цифровізації навчання, підтримки психоемоційного стану учасників освітнього процесу та оновлення змісту освітніх програм відповідно до потреб воєнного часу й перспектив відновлення держави.

Методи дослідження. Для реалізації основних завдань статті на різних її етапах було використано наступні методи:

аналіз та узагальнення нормативно-правових актів і звітів – для вивчення державної політики у сфері професійної освіти під час воєнного стану;

аналіз та узагальнення літературних джерел – для виявлення сучасних наукових підходів до організації навчального процесу в кризових умовах;

анкетування – для вивчення думки педагогічних працівників ЗП(ПТ)О щодо ефективності впроваджених освітніх практик;

порівняння та зіставлення – для аналізу практик різних регіонів України з адаптації професійної освіти до сучасних викликів;

логічне узагальнення – для формування висновків і рекомендацій щодо подальших кроків у трансформації професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Система професійної освіти в Україні в умовах воєнного стану зазнала глибоких трансформацій, спричинених як безпековими, так і соціально-економічними викликами. За даними аналітичного звіту МОН України [6], станом на 2025 рік значна кількість закладів ЗП(ПТ)О постраждала від бойових дій, а саме понад 3,7 тисячі закладів освіти розпочали навчальний рік з пошкодженою інфраструктурою, з яких 365 були повністю зруйновані. Серед них понад два десятки – це заклади професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О), що становить близько 6% інфраструктурного фонду професійної освіти. Все це зумовило потребу в переміщенні освітньої діяльності у безпечні регіони, впровадженні дистанційного та змішаного форматів навчання.

У контексті впливу воєнного стану на систему професійної освіти в Україні, Чернігівська область зазнала значних втрат. За даними Київської школи економіки, станом на кінець 2024 року та початок 2025 року Чернігівська область входить до десятки найбільш постраждалих регіонів України, з оцінкою прямих збитків у розмірі 5,773 мільярда доларів США. Ці збитки охоплюють різні сфери, включаючи освітню інфраструктуру [1].

Зокрема, внаслідок бойових дій були пошкоджені або зруйновані низка закладів професійної (професійно-технічної) освіти у Чернігівській області. Хоча точна кількість таких закладів не вказана у відкритих джерелах, відомо, що серед постраждалих міст є Чернігів, де розташовані кілька ЗП(ПТ)О. Актуальну інформацію про діяльність закладів професійної освіти області, зокрема в умовах воєнного стану, можна знайти на офіційному сайті Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Чернігівській області [7], серед яких:

- Чернігівське вище професійне училище побутового обслуговування;
- Чернігівський професійний ліцей залізничного транспорту;
- Чернігівське вище професійне училище;
- Чернігівський професійний будівельний ліцей;
- Чернігівський центр професійно-технічної освіти.

Таким чином, Чернігівська область зазнала значних втрат у сфері професійної освіти внаслідок воєнних дій, які призвели до вимушеного переміщення студентів та викладачів, порушення освітнього процесу та зниження якості навчання. Багато закладів були змушені шукати альтернативні форми організації навчання, зокрема дистанційні та змішані формати. Все це сьогодні вимагає комплексного підходу до відновлення та модернізації освітньої інфраструктури регіону.

Одним із пріоритетних завдань стало забезпечення безперервності освітнього процесу за умов відсутності доступу до матеріально-технічної бази, традиційних виробничих майданчиків і навчальних майстерень. За інформацією Національної академії педагогічних наук України [3], зросла роль цифрових технологій, які дозволяють компенсувати брак фізичного контакту між викладачем і здобувачами освіти.

Зокрема, Різак Г. В., Мочалов Д. Є. та Ковальська К. В. зазначають, що ефективність цифрового навчання в умовах кризи залежить від готовності педагогів до самостійного проєктування цифрових ресурсів та володіння сучасними платформами для синхронного й асинхронного навчання [9]. Автори підкреслюють, що лише формальне впровадження онлайн-курсів не гарантує якісного засвоєння матеріалу. Потрібна системна цифрова компетентність педагогів, яка включає здатність до розробки мультимедійного контенту, використання інтерактивних інструментів, організації освітнього процесу на основі хмарних сервісів, форумів, електронних щоденників. Окрім технічних навичок, важливо також формувати педагогічну гнучкість та здатність швидко адаптувати методи навчання відповідно до технічних можливостей здобувачів освіти. У цьому контексті роль центрів підвищення кваліфікації та мережі педагогічної підтримки набуває особливого значення для забезпечення якості цифрової трансформації освітнього процесу.

Варто зазначити, що зважаючи на всі виклики, розширюється використання змішаного навчання, яке передбачає чергування офлайн- і онлайн-занять, гнучке планування навчального часу, створення цифрових освітніх середовищ та індивідуальних освітніх маршрутів. Деякі ЗП(ПТ)О активно застосовують мобільні лабораторії, відеоуроки з виробничими інструктажами, віртуальні практикуми та хмарні сервіси для тестування і зворотного зв'язку [2; 4; 8].

Разом з тим, проблема якості практичної підготовки залишається гострою. Як наголошує Ковальчук А., традиційні форми навчання, орієнтовані на реальні об'єкти праці, в умовах війни мають поступитися віртуалізованим моделям, симуляційним програмам, а також співпраці з підприємствами у тилкових регіонах, які надають можливість дуального навчання [2]. Такий підхід дозволяє реалізувати інноваційні освітні рішення, які враховують неможливість фізичного доступу до майстерень і обладнання, та одночасно сприяє адаптації здобувачів освіти до сучасних умов виробництва. Віртуальні тренажери та симуляції дозволяють моделювати реальні виробничі процеси без загроз для безпеки, що є особливо актуальним у воєнний час. Співпраця з підприємствами забезпечує практичну частину підготовки в реальних умовах, з урахуванням актуальних виробничих технологій та стандартів, а також створює передумови для подальшого працевлаштування випускників. У результаті, дуальне навчання виступає ефективним інструментом інтеграції професійної освіти у ринок праці навіть в умовах нестабільності й обмежених ресурсів. Така форма дозволяє не лише забезпечити практичну частину підготовки, а й сприяє збереженню зв'язку між освітою та виробництвом.

Важоме місце в системі адаптаційних заходів посідає оновлення змісту освіти. Відповідно до наказу МОН України від 02.05.2023 № 510 [5], програми професійної підготовки мають враховувати нагальні потреби воєнного часу, серед яких: спеціальності з будівництва, медицини, сільського господарства, енергетики та логістики. Це вимагає від педагогічних працівників не лише методичної мобільності, а й тісної взаємодії з роботодавцями щодо змісту кваліфікаційних характеристик та очікувань до випускників. Окремі регіони впроваджують локальні освітні ініціативи, які враховують потреби громад у фахівцях певних галузей, зокрема агропромислового та гуманітарного профілів.

Крім організаційних змін, значну увагу приділяють психологічному компоненту. В умовах стресу, загроз, втрати домівки або близьких, мотивація до навчання знижується. В закладах ЗП(ПТ)О, які здійснюють активну психологічну підтримку, впроваджено практику регулярних онлайн-консультацій, груп підтримки, тренінгів з емоційного розвантаження, що підтверджено дослідженнями НАПН України [3]. Деякі заклади освіти створюють спеціальні центри психологічного супроводу, які функціонують як офлайн, так і дистанційно, з урахуванням безпекової ситуації в регіоні. Педагоги проходять навчання з кризової психології, опановують техніки саморегуляції та базові інструменти психоемоційної підтримки.

Також впроваджуються тематичні заняття з емоційного інтелекту та стресостійкості для здобувачів освіти, що дозволяє не лише зменшити рівень тривожності, а й підвищити рівень довіри між учнями та викладачами. Окремі заклади співпрацюють з волонтерськими ініціативами, міжнародними фондами та благодійними організаціями для забезпечення психологічного супроводу дітей, які пережили травматичні події або перебувають у складних життєвих обставинах.

Іншим важливим напрямом адаптації стало налагодження державно-приватного партнерства. У багатьох випадках підприємства регіону надають матеріальну підтримку ЗП(ПТ)О, зокрема у вигляді ресурсів для дистанційного навчання, технічного забезпечення або організації тимчасових виробничих майданчиків. Деякі компанії беруть участь у розробці спільних освітніх програм, надають фахівців для проведення майстер-класів, тренінгів і консультацій, а також пропонують студентам можливість проходження стажування або оплачуваної практики. У деяких регіонах започатковано партнерські освітньо-виробничі кластери, які забезпечують сталу взаємодію між закладами освіти, місцевим бізнесом та органами влади. Це сприяє не лише виживанню освітніх закладів, а й їхньому стратегічному розвитку в умовах післявоєнної відбудови економіки, формуванню конкурентоспроможних кадрів і закріпленню молоді у громадах. Завдяки участі роботодавців у формуванні змісту професійної підготовки та матеріальному забезпеченні освітнього процесу, підвищується якість освіти та її відповідність реальним потребам ринку праці.

Отже, адаптація професійної освіти до умов воєнного стану стала багатограним процесом, що охоплює оновлення освітнього змісту, цифровізацію навчання, реформування форм і методів викладання, а також налагодження ефективної співпраці з роботодавцями. Запровадження змішаного та дуального навчання, впровадження віртуальних технологій і підтримка психоемоційного стану учасників освітнього процесу стали не лише вимушеним заходом, а й стимулом до інноваційного розвитку.

Реагування на сучасні виклики відбувається на тлі глибокої трансформації ролі педагогічного працівника, який тепер виступає не лише як викладач, а як координатор освітнього процесу, ментор, консультант і кризовий менеджер. Це потребує постійного підвищення кваліфікації, опанування нових цифрових інструментів та розширення професійних компетентностей.

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових розвідок. Результати дослідження підтверджують, що ефективна адаптація професійної освіти до умов воєнного стану можлива лише за умов комплексного і міжсекторального підходу. Одним із ключових чинників є активна взаємодія між державними інституціями, освітніми закладами, роботодавцями та громадськими організаціями. Позитивний вплив справляє також впровадження цифрових технологій, гнучких форм навчання, психологічної підтримки здобувачів освіти, оновлення змісту програм відповідно до нових суспільно-економічних реалій.

Водночас, незважаючи на значний поступ у напрямку адаптації, існує низка проблемних зон, які потребують додаткових наукових досліджень. Серед них: формування та оцінювання цифрової компетентності педагогів ЗП(ПТ)О, розробка моделей змішаного навчання з ефективною практичною складовою, аналіз впливу дуальної освіти в умовах обмеженого доступу до виробничих ресурсів. Перспективним напрямом подальших розвідок є також вивчення освітньої стійкості закладів професійної освіти до кризових ситуацій різного характеру, розробка індикаторів адаптивності та стійкості системи ЗП(ПТ)О, а також створення освітніх стратегій для повоєнної відбудови України в екстремальних умовах. Комплекс заходів, що впроваджується на державному, регіональному та локальному рівнях, має забезпечити стійкість професійної підготовки, її відповідність викликам часу та потребам відбудови країни у повоєнний період. Подальше удосконалення цієї системи має базуватися на принципах гнучкості, доступності, безпеки та інноваційності.

References

1. Київська школа економіки. Звіт про прямі наслідки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на листопад 2024 року. Київ, 2025. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
Kyivska shkola ekonomiky. (2025). Zvit pro priami naslidky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy stanom na lystopad 2024 roku. [Report on the direct infrastructure consequences of Russia's military aggression against Ukraine as of November 2024]. Kyiv, Ukraine. Retrieved from: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf [in Ukrainian].
2. Ковальчук А. Розвиток цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах цифровізації. *Молодь і ринок*. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2023. № 11–12 (219–220). С. 148–153.
Kovalchuk, A. (2023). Rozvytok tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia v umovakh tsyfrovyzatsii. [Development of digital competence of future vocational education teachers in the context of digitalization]. *Molod i rynok – Youth and the Market*. Drohobyt'skyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka. 11–12 (219–220). 148–153. [in Ukrainian].

3. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. *Педагогічна думка*. Київ: НАПН України, 2016. 448 с.
Kremen, V. H. (2016). Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini. [National report on the state and prospects of education development in Ukraine]. *Pedahohichna dumka. – Pedagogical Thought*. Kyiv, Ukraine: NAPN Ukrainy. 448. [in Ukrainian].
4. Линдіна Є. Ю., Кот Н. А. Освіта і виховання в умовах війни: досвід і виклики для закладів вищої освіти (на прикладі Бердянського державного педагогічного університету). *Освіта і виховання в умовах війни*. 2023. № 92. С. 61–65.
Lyndina, Ye. Yu., Kot, N. A. (2023). Osvita i vykhovannia v umovakh viiny: dosvid i vyklyky dlia zakladiv vyshchoi osvity (na prykladi Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu). [Education and upbringing in wartime: experience and challenges for higher education institutions (on the example of Berdyansk State Pedagogical University)]. *Osvita i vykhovannia v umovakh viiny – Education and Upbringing in Wartime*. 92. 61–65. [in Ukrainian].
5. Міністерство освіти і науки України. Наказ № 510 від 02.05.2023 «Про затвердження Типового положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти та Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-23#Text>
Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2023). Nakaz No. 510 vid 02.05.2023 «Pro zatverdzhennia tipovoho polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v zakladyakh fakhovoi peredvyshchoi osvity ta Polozhennia pro praktichnu pidhotovku zdobuvachiv fakhovoi peredvyshchoi osvity». [Ministry of Education and Science of Ukraine. Order No. 510 of 02.05.2023 «On the approval of the standard regulation on the organization of the educational process in institutions of professional pre-higher education and the Regulation on practical training»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-23#Text> [in Ukrainian].
6. Міністерство освіти і науки України. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ: Інститут освітньої аналітики, 2023. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf?utm_source=chatgpt.com
Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023). Osvita v umovakh voiennoho stanu: vyklyky, rozvytok, povojenni perspektyvy [Education in wartime conditions: challenges, development, post-war prospects]. Kyiv, Ukraine: Institute of Educational Analytics. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf> [in Ukrainian].
7. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Чернігівській області. URL: <https://nmcptocn.pp.ua>
Navchalno-metodychnyi tsentr profesiino-tekhnichnoi osvity u Chernihivskii oblasti. [Training and Methodological Center for Vocational Education in Chernihiv Region]. Retrieved from: <https://nmcptocn.pp.ua> [in Ukrainian].
8. Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня–14 квітня 2024 року. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2024. 368 с.
Osvitnii protses v umovakh viiny ta u povoyennyi period: vyklyky, pravyla, perspektyvy: materialy vseukrainskoho naukovo-pedahohichnogo pidvyshchennia kvalifikatsii, 4 bereznia – 14 kvitnia 2024 roku. [Educational process in wartime and post-war period: challenges, rules, prospects: materials of the all-Ukrainian scientific-pedagogical advanced training, March 4 – April 14, 2024]. Lviv–Toruń, 368. [in Ukrainian].
9. Різак Г. В., Мочалов Д. Є., Ковальська К. В. Оцінювання впливу цифрових технологій на формування професійних компетентностей майбутніх освітян в Україні. *Педагогічна академія: наукові записки*. Львів, 2025. № 16.
Rizak, H. V., Mochalov, D. Ye., Kovalska, K. V. (2025). Otsiniuvannia vplyvu tsyfrovvykh tekhnolohii na formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnikh osvitian v Ukraini. [Assessment of the impact of digital technologies on the formation of professional competencies of future educators in Ukraine]. *Pedahohichna akademiia: naukovy zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*. 16. Lviv, Ukraine. [in Ukrainian].

Yaroshchuk Kateryna

<https://orcid.org/0000-0003-1935-5699>

ResearcherID ISV-2206-2023

Scopus–Author ID 57340063300

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,

The Associate Professor of the Department of

Professional Education and Safety of Life,

T. G. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

(Chernihiv, Ukraine) E-mail: katenegovskaya@ukr.net

Struhanets Borys

<https://orcid.org/0000-0003-2192-6956>

PhD in Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the Department of Service Sector,

Technologies and Occupational Safety,

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) E-mail: borysstruhanets@gmail.com

ADAPTATION OF VOCATIONAL EDUCATION TO MARTIAL LAW CONDITIONS: CHALLENGES AND SOLUTIONS

The article examines the current issues related to the functioning and transformation of the vocational education system under martial law in Ukraine. Special attention is given to analyzing the challenges faced by vocational (vocational-technical) education institutions and identifying effective ways to adapt the educational process to new realities. The current situation requires a revision of approaches to the organization of learning, ensuring the continuity of the educational process, implementing digital technologies, updating the content of education, enhancing psychological support for participants in the educational process, and developing public-private partnerships.

Purpose. *The aim of this study is to analyze the main challenges faced by vocational education under martial law and to determine ways to overcome them to ensure the resilience, accessibility, and quality of the educational process.*

Methodology. *The research is based on a systematic analysis of regulatory frameworks, statistical data, analytical reports, and scientific publications, as well as the generalization of practical experience in adapting vocational education in crisis conditions. The study employs methods of comparative analysis, logical generalization, content analysis, and forecasting.*

Scientific novelty. *The scientific contribution lies in a comprehensive approach to the study of vocational education adaptation under martial law, particularly in the substantiation of practical models for educational institutions' responses to wartime challenges, taking into account regional and social specifics. The article proposes concrete recommendations for the digitalization of the educational process, flexible planning of curricula, and implementation of psychological support mechanisms for students and educators.*

Conclusions. *Effective adaptation of vocational education to martial law conditions is possible only through a comprehensive approach that combines educational flexibility, digital readiness, social support, and updated content aligned with labor market needs. Future research should focus on developing models of educational resilience that can be integrated into the vocational education system during the post-war recovery of the country.*

Keywords: *vocational education, martial law, educational adaptation, distance learning, educational process.*

Стаття надійшла до редакції 28.05.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Ребенюк В. М.**